

13) Stan zabudowań folwarcznych i wiejskich w Strzygach w I poł. XIX wieku

Jednym z dokumentów źródłowych, który dostarcza wielu informacji o stanie zabudowań folwarcznych i wiejskich jest inwentarz dóbr strzyskich, sporządzony 17-29 stycznia 1838 roku.

Zgodnie z opisem najważniejszym budynkiem w obrębie zabudowań folwarcznych w Strzygach był dwór. Obiekt wybudowano techniką szachulcową, kryjąc dachówką. Nad dach wychodził jeden murowany komin. Pułap i podłoga wykonane były z desek. Wewnątrz istniało 6 pokoi, sień i „*schowanie*” pełniące zapewne rolę komory; „*drzwi na zawiasach jednaście, z tych jedne szklane do sadu, okien na zawiasach siedem (...) Dom ten jest stary i tylko gliną wewnątrz wyrzucony, potrzebujący częstych reparacyi. Długi łokci 37, szeroki łokci 14, wysoki łokci 4*”.

Oficyna i zabudowania gospodarskie w folwarku w Strzygach

W pobliżu dworu zbudowana była oficyna, pełniąca zapewne rolę mieszkania dla urzędników dworskich. Długość tego budynku wynosiła 13 łokci, 17 szerokości i 4 wysokości. Wewnątrz znajdowało się siedem izb mieszkalnych, dwie sienie i dwie komory, oddzielane czternastoma drzwiami. W ścianach znajdowało się dziesięć okien. Nad pokryty dachówką dach wywiedziono dwa murowane kominy. Pod budynkiem znajdowała się sklepiona i murowana piwnica. Budynek był w dobrym stanie.

Obok oficyny wymurowano kolejną, nową piwnicę nakrytą dachówką. Naprzeciw mieszkania urzędników stał nowy gołębnik na jednej nodze z daszkiem pod kleńcem.

Ważną rolę w gospodarce folwarczej pełniły zabudowania gospodarcze. Jak należy się domyślać mieściły się one w pewnej odległości od dworu i oficyny. Jako pierwsza w spisie została wymieniona obora. Zbudowana była techniką szachulcową, a pokryta dachem ze słomy. Pomurówka, pełniąca rolę ławy fundamentowej miała zapewne przedłużać trwałość takiej budowli. Obora była długa na 102 łokcie, szeroka na 15 i wysoka na 3,5 łokcia.

Kolejnym budynkiem była szachulcowa owczarnia na podmurówce również nakryta słomianym dachem. Jej wymiary określono na 65 łokcie długości, 16 łokci szerokości i 3,5 łokcia wysokości. Ważną rolę w folwarku pełniła stajnia. Ten szachulcowy obiekt pod dranicami był długi na 62 łokcie, szeroki na 16 i wysoki na 3,5 łokcia. Również kurniki wzniesiono w tradycyjny szachulec na podmurowaniu. Ich długość wynosiła 36, szerokość 12, a wysokość jedynie 3 łokcie.

Stodoły, sieczkarnia, spichlerz, browar i sad

Kolejnym obiektem, który pełnił ważną rolę w gospodarstwie folwarcznym były stodoły. W obrębie gospodarstwa stały cztery tego typu budowle. Wybudowano je techniką szachulcową (dwie), w wiązarek lub w tzw. „węgiel na rogach”. Ich długość wynosiła od 102 łokci do 71, szerokość 181 łokci i wysokość 5 łokci. Trzynastym z kolei budynkiem była sieczkarnia wzniesiona techniką słupową. Rolę fundamentu pełniły tu tak zwane cwele. Dach pokryty był słomą. Długość sieczkarni wynosiła 24 łokcie, szerokość 16, a wysokość 5. Wszystkie wymienione powyżej budynki znajdowały się w dobrym stanie „z kompletnymi drzwiami i wierzejami”. Kolejnym spisanim przez inwentaryzatorów obiektem był „spichlerz massiw murowany, o jednym piętrze i górze, dachówką kryty, z podłogami na górach, w zupełnie dobrym stanie, długi łokci 42, szeroki 20, wysoki 9. Pod spichlerzem tem jest sklep [piwnica] murowany. Browar także massiw murowany, dachówką kryty, obejmujący w sobie dwie izby na dole i jedną na górze, izbę do zalewu i izbę do robienia piwa. Podłoga z cegły, pułap z desek. Pod domem tem jest piwnic dwie sklepionych. Browar ten potrzebuje zewnętrznej jako też i wewnętrznej i dachu reparaacy”. Przy browarze umiejscowione były dwie dobre, ocembrowane studnie z żurawiami. Przy dworze w Strzygach znajdował się w tym czasie sad owocowy. Rosło tam aż 645 sztuk różnego gatunku drzew. Zabudowania dworskie otoczone były płotami „częścią z żerdzi rżniętych, częścią z dartych”.

Niektóre zabudowania wiejskie w Strzygach

W obrębie wsi w I połowie XIX wieku mieścił się zniszczony młyn „o dwóch gankach z szachulcu, na palach, kleńcem kryty, z podłogą i pułapem, drzwi troje mający. Cały budynek ten jest walący i potrzebuje zupełnego przestawienia. Służy jedna nowa, druga zniszczona przez starość. Długi łokci 20, szeroki 12, wysoki 5 ½.”. Obok zrujnowanego młyna znajdował się tartak „w wiązarek, bez obicia deskami”. Także ten obiekt wymagał znacznym napraw. Jego długość określono na 33, szerokość na 9, a wysokość na 8 łokci. Kolejnym zniszczonym budynkiem, w sąsiedztwie młyna i tartaku była szopa dla młynarza (38 na 10 i na 3 ½ łokcia). Na wiejskim polu stała w tym czasie także cegielnia z murowanym piecem.

Młynarczyk Franciszek Hortel mieszkał w tym czasie w domu, który wymagał wielu napraw. Mieszkał on w budynku „w szachulcu, słomą krytym, kumin na stuzynach, pułap z desek, obejmujący w sobie dwie izby, jedną komorę i sień, okien trzy, drzwi czworo, długi łokci 28, szeroki 14, wysoki 4”.

Drugi wiejski szachulcowy młyn (16 na 12 na 7 łokci) był w stanie zadowalającym i względnie tylko dobrym, bowiem w fatalnym stanie znajdowały się śluzy.

Kolejnym wiejskim młynarczykiem był Onufry Woytowicz, który mieszkał tak: „dom mieszkalny w szachulcu, słomą kryty, kumin murowany, pułap i podłoga z desek, drzwi sześć, okien sześć (...). Budynek ten jest w średnim stanie i potrzebuje reparaacji w ścianach i podłodze. Długi łokci 27, szeroki 15, wysoki 4”. Wiejskim kowalem w tym czasie był Jan Przybyłowski. Mieszkał on w raz z rodziną w domu połączonym z kuźnią i tak zwaną wystawą, czyli zadaszoną wiatą, pod którą podkuwał konie. Całość pokryto dachówką. Wewnątrz była izba, komora i kuźnia. W pobliżu stała „szopka”. Źródło podaje również inne nazwiska gospodarzy, którzy w 1838 roku mieszkali w Strzygach, byli to: Bartłomiej Ruziński, Balcer Gęstwa, Mikołaj Piórkowski, Stanisław Jaworski, Franciszek Kranicki (?), Michał Zych, Katarzyna Rępuszewska, Kazimierz Kędziński, Wojciech Zembrzuski, Jakub Rupiński, Krystian Szliske, Michał Łętowski, niejaki Pokręt, Bartłomiej Pankowski, Wojciech Łazarski, Marcin Tadajewski, Wojciech Fijałkowski, Marcin Siemiątkowski, Wojciech Borkowski, Józef Matejasik, ogrodnicy Wasilewski i karczmarz Tomasz Miczewski.

Radosław Stawski

Na podstawie: AP Włocławek, Akta notariuszy lipnowskich. Akta notariusza Czaplińskiego z 1838 roku, sygn.6/756 [w:] P. Gałkowski, K. Grażawski, Strzygi w ziemi dobrzyńskiej (monografia wsi i parafii), Brodnica-Osiek-Rypin 2006.

Raster: Mieszkańcy Strzyg w roku 1838: Bartłomiej Ruziński, Balcer Gęstwa, Mikołaj Piórkowski, Stanisław Jaworski, Franciszek Kranicki (?), Michał Zych, Katarzyna Rępuszewska, Kazimierz Kędziński, Wojciech Zembrzuski, Jakub Rupiński, Krystian Szliske, Michał Łętowski, niejaki Pokręt, Bartłomiej Pankowski, Wojciech Łazarski, Marcin Tadajewski, Wojciech Fijałkowski, Marcin Siemiątkowski, Wojciech Borkowski, Józef Matejasik, ogrodnicy Wasilewski, młynarczyk Franciszek Hortel, młynarczyk Onufry Woytowicz, kowal Jan Przybyłowski i karczmarz Tomasz Miczewski.